

PRIVATIZACIJA MEDIJA NA JEZICIMA MANJINA: ŠANSA ILI NESTANAK?

(JULI 2015.)

JOVANKA MATIĆ I DUBRAVKA VALIĆ NEDELJKOVIĆ¹

Zakon o javnom informisanju i medijima iz 2014. godine naložio je obaveznu privatizaciju preostalih medija u državnom vlasništvu u Srbiji do 1. jula 2015. godine. Pred istek ovog roka, 19. juna, Vlada je izmenila prvobitni plan.² Suočena sa opstrukcijom propisanih procedura od strane različitih aktera, usvojila je izmene Zakona kojima se 1. jul određuje kao rok za zvaničan početak procesa privatizacije a njegov završetak se produžava za četiri meseca.

Jedan od veoma glasnih protivnika privatizacije medija su lideri zajednica nacionalnih manjina. Oni su se dosledno suprotstavljali privatizaciji medija na manjinskim jezicima tokom već 15-godišnjeg procesa transformacije medijskog sistema. Uspeli su da 2007. godine zaustave prvi privatizacioni talas. Poslednja od mnogobrojnih akcija izvedena je u maju 2015. godine, kada je Koordinacija nacionalnih saveta 18 nacionalnih manjina uputila zahtev Ministarstvu kulture i informisanja da se lokalni i regionalni mediji koji emituju program na manjinskim jezicima izuzmu iz obavezne privatizacije.³ Kao i mnogo puta ranije, nacionalni saveti su tvrdili da privatizacija može dovesti do nestanka informisanja na manjinskim jezicima, posebno u Centralnoj Srbiji, što bi smanjilo stečena manjinska prava, a ona se po Ustavu ne mogu smanjivati. Zahtevali su da lokalne samouprave zadrže vlasnička prava nad manjinskim medijima i da nastave da ih sistematski finansiraju, kao što je to slučaj u nekim zemljama EU.

-
- 1 Dubinske intervjuje koji su korišćeni u ovom istraživanju relizovali su Stefan Janjić i Ana Velimirović, istraživači saradnici Novosadske novinarske škole.
  - 2 *Zakon o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju i medijima* usvojen je 29. juna 2015. godine i omogućio je produžetak roka za privatizaciju do 31. oktobra 2015. godine. Dostupno na: <http://www.parlament.gov.rs/akti/doneti-zakoni/doneti-zakoni.1033.html>. Pristupljeno 1. jula 2015.
  - 3 Otvoreno pismo Koordinacije nacionalnih saveta nacionalnih manjina u Republici Srbiji upućeno Ministru kulture i informisanja, Ivanu Tasovcu, Dostupno na: <http://www.novinarska-skola.org.rs/sr/?p=3815>. Pristupljeno 1. jula 2015.
-

Vlast je na zahteve saveta nacionalnih manjina odgovorila negativno. Sa njenog stanovišta, *Zakon o javnom informisanju i medijima* obezbeđuje dovoljne garancije za opstanak manjinskih medija, kao i za ostvarivanje prava nacionalnih manjina na informisanje na sopstvenom jeziku.

U intervjuu za ovaj izveštaj, predsednica Koordinacije nacionalnih saveta nacionalnih manjina Ana Mikanova Tomanova je rekla da vlast nije pokazala dovoljno interesovanja da nađe kompromisno rešenje koje bi osiguralo opstanak manjinskih medija i izrazila nadu da će matične zemlje manjinskih naroda koji žive u Srbiji, kao i drugi međunarodni akteri, reagovati i osuditi Srbiju zbog nepoštovanja prava nacionalnih manjina.

Budućnost manjinskih medija koji treba da budu privatizovani zaista nije jasna. Ipak, katastrofični scenariji koje opisuju nacionalni saveti nacionalnih manjina ne zvuče realistično. Ovaj izveštaj razmatra probleme koje u sistem informisanja na manjinskim jezicima unose obavezna privatizacija medija i druge odredbe *Zakona o javnom informisanju i medijima* i nudi preporuke za valjana rešenja koja mogu obezbediti finansijsku održivost, nezavisnost i unapređen kvalitet manjinskih medija. Izveštaj je zasnovan na pregledu relevantne literature, na pet dubinskih intervjuu i tri informativna razgovora vođena sa relevantnim akterima za pitanja manjinskih medija, a koji su relizovani za potrebe ovog istraživanja tokom maja 2015.

1 MEDIJI NA JEZICIMA MANJINA

Srbija je multietničko društvo. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, 13 % građana Srbije (oko jedan milion) su pripadnici nacionalnih manjina. Među 21 nacionalnom manjinom najbrojniji su Mađari, Romi i Bošnjaci, zatim Hrvati, Slovaci, Vlasi i Crnogorci. Po svojoj brojnosti značajni su i Albanci (koji su bojkotovali popis, tako da njihov broj nije tačno utvrđen), Rumuni, Makedonci, Bugari i Rusini. Kako bi se osigurala zaštita nacionalnog, kulturnog i jezičkog identiteta nacionalnih manjina, zakoni u Srbiji im garantuju pravo na slobodu izražavanja, na informisanje na maternjem jeziku i na osnivanje sopstvenih medija.⁴

Broj medija koji proizvode sadržaje na jezicima nacionalnih manjina nije poznat. Nijedna institucija ne vodi posebnu evidenciju ovih medija. Prema javno dostupnim podacima iz 2010. godine, 160 medija je proizvodilo barem

---

4 Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (2002), Dostupno na: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_prava_i_sloboda_nacionalnih_manjina.html, Pristupljeno 29. maja 2015.

---

deo sadržaja na manjinskim jezicima, od čega 31 medij u potpunosti.⁵ Većina ovih medija je u Vojvodini, etnički najraznovrsnijem regionu u Srbiji.

Tekući proces privatizacije obuhvata 73 medija, sa nepoznatim brojem onih koji proizvode sadržaje na jezicima nacionalnih manjina. Ranije zaustavljeni talas privatizacije ostavio je u Vojvodini 21 medij u vlasništvu lokalnih samouprava, od kojih je 17 realizovalo program na jednom ili više manjinskih jezika.⁶ Među medijima koji treba da se privatizuju su mediji sa dugogodišnjom tradicijom u obraćanju nacionalnim manjinama, kao što je Radio Kisač, najstariji manjinski radio u Vojvodini koji kontinuirano emituje program već 50 godina, RTV Kragujevac sa programima na romskom jeziku, RTV Caribrod i RTV Bosilegrad na bugarskom, Radio Bujanovac na albanskom, Radio Tutin na bošnjačkom, Radio Subotica sa programom na pet jezika, i mnogi drugi.

Reforma medijskog sistema u poslednjih 15 godina nije uspela dastvori uslove za razvoj nezavisnog, pluralističkog i održivog sistema informisanja manjina na maternjem jeziku. Informacione potrebe etničkih manjina zadovoljavaju tri vrste medija. Nijedna se do sada nije pokazala kao odgovarajuća za slobodno, nepristrasno, relevantno i kvalitetno informisanje ciljne publike.

Prvu vrstu medija čine javni servisi, Radio televizija Srbije (RTS) i Radio televizija Vojvodine (RTV). Republički javni servis, RTS, emituje veoma malo sadržaja za nacionalne manjine i to isključivo na romskom jeziku. Nasuprot njemu, pokrajinski javni servis, RTV, emituje program na 10 jezika za manjine koje žive u Vojvodini. Međutim, kvalitet ovih programa nije naročito visok.⁷ Tek u poslednjih nekoliko godina rukovodstvo RTV-a je počelo da ulaže ozbiljne napore da se kvalitet programa unapredi i prilagodi potrebama publike.

Drugu vrstu medija čine emiteri u vlasništvu lokalnih samouprava u etnički mešovitim sredinama. Oni obično emituju program na srpskom i na nekom od manjinskih jezika. Trenutno se finansiraju sredstvima iz lokalnih budžeta. Budući da su finansijski zavisni od svojih vlasnika, koji istovremeno vode i kadrovsku politiku (imenovanje direktora, glavnih urednika, zapošljavanje i otpuštanje novinara), ovi mediji su pod jakim političkim uticajem vladajućih partija u svojim opštinama. Ovaj model finansiranja omogućava da se javni novac koristi za promociju političkih ciljeva vladajućih partija na lokalnom nivou.

U treću vrstu spadaju mediji čiji su osnivači i vlasnici nacionalni saveti nacionalnih manjina, a koji u potpunosti proizvode sadržaje na jeziku određene manjine. To su uglavnom štampani i onlajn mediji, kao što su dnevni list

5 Marko, D. et al., 'Analiza medija na jezicima manjina u Srbiji: Afirmativno i nekritički o sebi, malo o drugima', U: *Manjine i mediji na Zapadnom Balkanu*, Sarajevo, 2012. str. 326–397. Dostupno na: <http://www.mediaonline.ba/ba/pdf.asp?id=505&n=manjine%20i%20mediji%20na%20zapadnom%20balkanu>. Pristupljeno 29. maja 2015.

6 Serenčeš, Žužana (2010). Privatizacija medija u Vojvodini i postprivatizacioni procesi. U: *Vojvođanski mediji: politički kompromis ili profesionalno izveštavanje*. Novi Sad : Nezavisno društvo novinara Vojvodine, str 22.

7 Detaljna analiza ovih programa u Valić Nedeljković, D, *Mediji o svakodnevi*, Novi Sad, 2008.

INFORMACIONE POTREBE
ETNIČKIH MANJINA
ZADOVOLJAVAJU
TRI VRSTE MEDIJA.
NIJEDNA SE DO SADA
NIJE POKAZALA KAO
ODGOVARAJUĆA
ZA SLOBODNO,
NEPRISTRASNO,
RELEVANTNO
I KVALITETNO
INFORMISANJE CILJNE
PUBLIKE.

Magyar Szó (jedini dnevni list na manjinskom jeziku), nedeljnici *Hlas Ludu* (na slovačkom), *Libertatea* (na rumunskom), *Ruske slovo* (na rusinskom), *Hrvatska riječ* (na hrvatskom), mesečnik *Makedonska videlina* (na makedonskom), itd. Ovi mediji se finansiraju sredstvima iz budžeta, kao što se finansiraju i njihovi vlasnici, nacionalni saveti. Najveći deo budžeta Sekretarijata za kulturu i javno informisanje Vojvodine, na primer, troši se na finansiranje medija u vlasništvu saveta nacionalnih manjina koje žive u Vojvodini. Ovi mediji su pod snažnim uticajem vladajućih garnitura u savetima nacionalnih manjina, koji su ovlašćeni da donose poslovne odluke, upravljaju ljudskim resursima i vode uređivačku politiku. Obzirom da se članovi saveta nacionalnih manjina biraju sa političkih lista, oni predstavljaju parapolička tela koja ostvaruju politički uticaj na medije u svom vlasništvu. I u ovim medijima se dakle javna sredstva troše za promociju političkih ciljeva vladajućih struktura u nacionalnim savetima.

Najpoznatiji primeri uplitanja saveta nacionalnih manjina u svakodnevni rad novinara su odluke Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine o otpuštanju glavnog urednika dnevnog lista *Magyar Szó* i direktora RTV Panon iz 2011. godine. Obojica su bili kritikovani zbog toga što ne obraćaju dovoljno pažnje na aktivnosti partije Savez vojvođanskih Mađara, dominantne političke grupacije unutar ovog saveta.

Privatni mediji na jezicima nacionalnih manjina su izuzetno retki. Jedan od njih je Radio Srbobran, koji je uspešno privatizovan 2007. godine. Drugi primer je magazin na mađarskom jeziku, *Családi Kör*, sa najvećim udelom među čitocima štampe na mađarskom jeziku u Vojvodini (44% čitalaca)⁸.

Nacionalnim manjinama nije podjednako dostupno informisanje na maternjem jeziku. Najprivilegovanije su, kako u pogledu broja medija tako i u pogledu izvora finansiranja, manjine koje žive u Vojvodini. Ujedno, one u ovoj oblasti imaju i najdužu tradiciju. Na primer, pokrajinska vlast je u budžetu za 2015. godinu izdvojila 2,45 miliona evra (294 miliona dinara) za pomoć medijima čiji su osnivači nacionalni saveti nacionalnih manjina. Manjinski mediji u drugim delovima Srbije (albanski, bosanski, bugarski i vlaški) nisu imali pristup sličnim fondovima. Dok su nekim manjinama dostupni brojni i raznovrsni izvori informacija, drugima se oni sve više smanjuju. Slovacima u Vojvodini, na primer, osim programa koji se svakodnevno emituje na RTV i brojnih štampanih medija, namenjeni su i programi koje emituju Radio Kisač, Radio Petrovac, Radio Šid, Radio Odžaci, RTV Stara Pazova, RTV Kovačica i TV Novosadska. Sa druge strane, bugarskoj manjini trenutno su dostupna samo dva izvora informacija - RTV Caribrod i Radio Bosilegrad. Ostali su nestali. Informativni program na bugarskom jeziku koji je jednom nedeljno emitovao javni servis RTS, ukinut je 2000. godine; dnevna emisija Radio Niša na bugarskom je ukinuta 2006. godine;

8 Medijska strategija za medije na mađarskom jeziku u Vojvodini/ Vajdasági magyar médiastratégia :2011-2016; str 5. Dostupno na: http://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/vajdasagi_magyar_media_startegia.pdf, Pristupljeno 25. juna 2015.

NACIONALNIM
MANJINAMA NIJE
PODJEDNAKO DOSTUPNO
INFORMISANJE NA
MATERNJEM JEZIKU. DOK
SU NEKIM MANJINAMA
DOSTUPNI BROJNI I
RAZNOVRNI IZVORI
INFORMACIJA, DRUGIMA
SE ONI SVE VIŠE
SMANJUJU.

Novinsko izdavačka ustanova Bratstvo koja je izdavala list Bratstvo, dečiji časopis *Drugarče*, časopis za kulturu, književnost i umetnost *Most* prestala je da radi 2011. godine.

Protivnici privatizacije zbog toga tvrde da će ona samo povećati već postojeće razlike u dostupnosti informisanju na maternjem jeziku. U bugarskoj zajednici, na primer, strahuju da po završetku procesa privatizacije neće opstati ni jedan medij na bugarskom jeziku.

2 POLITIKA DVOSTRUKIH ARŠINA ZA MANJINSKE MEDIJE

Zakon o javnom informisanju i medijima, usvojen 2014. godine, naložio je obaveznu privatizaciju kako bi se zaustavili politički i ekonomski uticaji na medije u državnom vlasništvu. Privatizacijom će se prekinuti direktno finansiranje medija iz budžeta i svi mediji staviti u isti položaj na tržištu. Državni sekretar Ministarstva kulture i informisanja, Saša Mirković, u intervjuu za ovaj izveštaj je rekao da privatizacija neće ugroziti prava nacionalnih manjina. On veruje da će potencijalni investitori u multietničkim zajednicama pronaći ekonomski interes da kupe medije koji imaju vernu publiku. Po Mirkoviću, *Zakon* pozitivno diskriminiše medije na manjinskim jezicima u procesu privatizacije. Pored toga što kupci medija moraju da sačuvaju njihovu osnovnu delatnost pet godina, a ne samo dve godine koliko je propisano za ostale pravne subjekte, kupci manjinskih medija imaju zakonsku obavezu da zadrže udeo programa na jezicima manjina u programskoj šemi na nivou koji je postojao godinu dana pre donošenja zakona.

Dalje, naglasio je Mirković, *Zakon o javnom informisanju i medijima* definisao je očuvanje kulturnog identiteta nacionalnim manjina kao javni interes i time omogućio medijima na manjinskim jezicima da se finansiraju iz budžeta putem projektnog finansiranja. On je podvukao i ulogu javnih servisa kao veoma važnih aktera u informisanju nacionalnih manjina, posebno naglašavajući ulogu Radio televizije Vojvodine koja emituje program na deset jezika. Osim toga, *Zakon* je dozvolio savetima nacionalnih manjina da osnivaju institucije, poslovne organizacije ili fondacije u cilju informisanja na manjinskim jezicima. Prema Mirkovićevom mišljenju, sve ove mere garantuju da već dostignuti nivo prava nacionalnih manjina na informacije neće biti ugrožen.

Objašnjenja državnog sekretara o zakonskim novinama prećutkuju da je *Zakon o javnom informisanju i medijima* uveo dvostruki pristup prema medijima na manjinskim jezicima. *Zakon* ni na koji način ne dotiče (štampane) medije u vlasništvu nacionalnih saveta. Njihov položaj se neće promeniti. *Zakon* u stvari omogućava nastavak para-državnog vlasništva u ovim medijima i produžava vek kako dobrim stranama ovog rešenja (garanciju opstanka zahvaljujući

ZAKON IZ 2014. IMA
DVOSTRUKI PRISTUP
PREMA MEDIJIMA NA
MANJINSKIM JEZICIMA.
ON UOPŠE NE DOTIČE
MEDIJE U VLASNIŠTVU
NACIONALNIH SAVETA. NI
DOBRE NI LOŠE STRANE
NJIHOVOG POLOŽAJA SE
NEĆE PROMENITI.

finansiranju iz budžeta), tako i lošim stranama (nedostatak autonomije i politizacija). Efekte zakonskih novina osetiće samo (elektronski) mediji u vlasništvu lokalnih samouprava koji su prepušteni nesigurnoj budućnosti i što je važnije, nesigurnom finansiranju, koje delom može doći iz republičkog, pokrajinskog ili lokalnog budžeta namenjenog za projektno finansiranje medija.

2.1

IZAZOVI OBAVEZNE PRIVATIZACIJE

Radio i TV stanice u opštinskom vlasništvu koje emituju program na jezicima manjina biće stavljene na prodaju javnim tenderima. Zaposleni u ovim medijima strahuju da potencijalni investitori neće imati interesa da ih kupe. Proizvodnja programa na manjinskim jezicima nije komercijalno isplativa. Na primer, Slaviša Milanov, zaposlen u RTV Caribrod u intervjuu koji je dao za potrebe ovog istraživanja, kaže da ova radio i TV kuća iz Dimitrovgrada, koja već 24 godine emituje program na srpskom i bugarskom jeziku, nije u stanju da ostvari profit zbog ograničenog broja i etničke strukture lokalne publike i da nema značajne vrednosti kojima bi privukla potencijalne investitore. Osim toga, njihov region je jedan od najsiromašnijih u Srbiji i ima veoma skromne oglašavačke potencijale. Mada retka, istraživanja iz ove oblasti pokazuju da 30% prihoda lokalnih medija u državnom vlasništvu dolazi iz komercijalnih izvora, dok je u slučaju manjinskih medija ovaj procenat još manji.⁹

Druge dve mogućnosti koje predviđa *Zakon o javnom informisanju i medijima* nisu primenjive u slučaju RTV Caribrod. Zakon dozvoljava nacionalnim savetima da imaju medije u svom vlasništvu, ali im ne dozvoljava da preuzimaju vlasništvo novih, kojima već nisu vlasnici, kao što je RTV Caribrod. Osim toga *Zakon* propisuje da ukoliko medij ne bude prodat, njegove akcije će se preneti zaposlenima, bez naknade. Međutim u martu 2015. godine, Vlada je usvojila uredbu¹⁰ kojom se određuje da se besplatne akcije izdavača medija mogu preneti samo onim zaposlenima koji već nisu ostvarili pravo na besplatne akcije po nekom drugom osnovu. Ovo je značajno smanjilo broj zaposlenih koji imaju pravo da postanu novi vlasnici medija, imajući u vidu da je većina građana Srbije, a time i zaposlenih u medijima, ranije već ostvarila pravo na besplatne akcije u procesu privatizacije velikih javnih preduzeća (Aerodrom, Telekom, itd.). Ako zaposleni ne prihvate akcije, mediji će prestati da postoje.

Po mišljenju Olgice Veličkov, intervjuisane članice Nacionalnog saveta bugarske nacionalne manjine, obavezna privatizacija može da rezultira

9 Podaci su preuzeti iz istraživanja koje je objavila Fondacija za otvoreno društvo 2007. godine, s tim da se ekonomska situacija u lokalnim medijima od tada pogoršala.

10 Uredba o prenosu kapitala bez naknade zaposlenima kod izdavača medija, *Službeni glasnik Republike Srbije*, No. 05 110-3345/2015. Dostupno na: <http://www.slglasnik.info/sr/30-27-03-2015/28583-uredba-o-prenosu-kapitala-bez-naknade-zaposlenima-kodizdavaca-medija.html>. Pristupljeno 1. jula 2015.

gašenjem dva jedina preostala medija na bugarskom jeziku – RTV Caribrod i RTV Bosilegrad. Novinar RTV Caribrod, Milanov, tvrdi da insistiranjem na privatizaciji ovih medija „država Srbija ne poštuje u celosti svoj Ustav, Evropsku povelju, Okvirnu konvenciju o zaštiti nacionalnih manjina“, i naglašava da je informisanje na bugarskom jeziku već svedeno na minimum.

Neki veći mediji strahuju da će se ponoviti neprijatna iskustva iz prethodnog kruga privatizacije kada su neki od privatizovanih medija završili u rukama pojedinaca čija je osnovna motivacija bila jeftina kupovina kancelarijskog prostora i drugih nekretnina. U drugim slučajevima, individualni kupci su bili fasada za političke partije, koje po zakonu nemaju pravo da poseduju medije.¹¹

U manjinskim zajednicama postoji veliko nezadovoljstvo u pogledu regulacije obaveze novih vlasnika da u narednih pet godina održe isti oblik poslovanja i zadrže udeo programa na manjinskim jezicima u programskoj strukturi. U intervjuu za potrebe ovog istraživanja, predsednik Izvršnog odbora Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), Nedim Sejdinović, istakao je da je regulatorno telo za elektronske medije bilo krajnje neefikasno u kontroli poštovanja obaveza novih vlasnika i u sankcionisanju kršenja tih obaveza u prethodnim slučajevima privatizacije. Koordinacija nacionalnih saveta nacionalnih manjina tvrdi da zakon ne obezbeđuje čvrste garancije da će se zadržati programske šeme koje uključuju emitovanje sadržaja na manjinskim jezicima, i da ne utvrđuje bilo kakav kontrolni mehanizam ove obaveze novih vlasnika niti sankcije za njeno kršenje.

Osnovni problem privatizovanih medija biće nesigurni izvori finansiranja. Umesto redovnih prihoda iz budžeta, ovi mediji moraće da se oslone na nesigurne komercijalne prihode nepuzdano i neveliko projektno finansiranje. Problem je utoliko veći što će se privatizacija ostvarivati u izrazito nepovoljnom ekonomskom kontekstu medijskog poslovanja, za koji medijski radnici često kažu da je „gori nego ikada“.

Zakon o javnom informisanju i medijima je uveo obavezu republičkim, pokrajinskim i lokalnim organima vlasti da kofinansiraju proizvodnju medijskih sadržaja koji ostvaruju javni interes, što uključuje sadržaje na jezicima manjina. Ministarstvo kulture je u proleće 2015. već relizovalo prvi ciklus konkursa specijalno namenjenog za kofinansiranje manjinskih medija, a naredni se planira za jesen 2015. godine, nakon privatizacije. Mediji koji se već finansiraju iz javnih fondova (budžeta), nisu imali pravo da učestvuju na konkursu. Na konkurs su stigle 162 prijave. Na osnovu ocene nezavisne komisije, za finansiranje je odabrano 76 projekata, dok je 86 odbijeno. Ukupan fond za finansiranje projekata iznosio je 30 miliona dinara (oko 250.000 evra), a najveći dodeljeni iznos bio je 950.000 dinara (oko 8.000 evra). U Vojvodini su mediji na manjinskim jezicima za sredstva konkurisali zajedno sa svim drugim medijima. Najveći dodeljeni iznos za sadržaje na jezicima manjina iznosio je 1,1 milion

11 Opširnije u: Serenčeš, 2010. 'Privatizacija medija u Vojvodini i postprivatizacioni procesi', 2010.

dinara (oko 9.000 evra). Ova sredstva nisu dovoljna za opstanak medija koji proizvode sadržaje na jezicima manjina.

Dodatni potencijalni izvori finansiranja za ove medije mogli bi biti prekogranični programi saradnje sa zemljama porekla nacionalnih manjina, kao i evropski i drugi programi koji pomažu manjinske medije, kao što ukazuje Nedim Sejdinović iz NDNV-a. Međutim Sejdinović istovremeno naglašava da mediji moraju razviti kapacitete kako bi učestvovali u ovim programima i konkurisali za strane fondove.

Nacionalni savet slovačke nacionalne manjine pripremio je nekoliko strategija za preživljavanje medija na slovačkom jeziku. On je pomogao osnivanje medijske mreže za razmenu sadržaja na slovačkom jeziku. Po rečima Ane Jaškove, predsednice Odbora za informisanje, intervjuisane za ovaj izveštaj, Savet je iz sopstvenih prihoda izdvojio sredstva za pomoć medijima. U 2015. godini, Savet je odlučio da uvede transparentnije finansiranje putem internih poziva za podršku pojedincima, ličnim inicijativama i originalnim idejama. Jaškova je izrazila nadu da će privatizovani mediji biti u stanju da unaprede kvalitet programa, bolje identifikuju ciljne grupe i tako stimulišu nove vlasnike da razviju stvarni interes da investiraju u produkciju na manjinskim jezicima.

I po mišljenju predstavnika bugarske nacionalne manjine, nacionalni saveti i novinari treba da rade zajedno kako bi osigurali dalje funkcionisanje manjinskih medija. Nacionalni savet bugarske nacionalne manjine, kako otkriva ovaj izveštaj, doneo je odluku da osnuje fondaciju koja će biti novi vlasnik medija na bugarskom jeziku. Novinari RTV Caribrod su samoinicijativno napisali i pripremili predlog akata za formiranje fondacije, kao i moguća kadrovska rešenja.

Drugo potencijalno rešenje za medije koji se moraju privatizovati je osnivanje medija civilnog sektora. Međutim ovi mediji se još uvek nisu ukorenili u Srbiji.¹²

Većina lokalnih samouprava i medija koji treba da se privatizuju je opstruisala proces privatizacije sa nadom da će se on time zaustaviti. Kako je u maju 2015. godine u intervjuju za ovaj izveštaj izjavio Ivan Paligorić, predstasvnik Agencije za privatizaciju, dva meseca pre krajnjeg roka, najveći problem predstavljalo je kašnjenje u aktivnostima lokalnih samouprava. Veliki broj njih nije na vreme završio postupak procene kapitala medija, nije podneo potpunu dokumentaciju ili je uopšte nije podneo. Do 18. juna, od 73 medija za koje je predviđena privatizacija, samo 14 medija dostavilo je Agenciji kompletnu dokumentaciju, a to je bio nužan preduslov za otpočinjanje procedure za privatizacije. Ministar kulture i informisanja je ovu opstrukciju opisao sledećim rečima: „Država hoće i

12 Valić Nedeljковиć, D., 'What are national minority media?', in Information in Minority Languages in the Western Balkans: Freedom, Access, Marginalization, (ur.) D. Marko, Media-plan Institute, Sarajevo, 2013, str. 45–61.

zakonski se obavezala da izađe iz vlasništva u medijima, ali ti isti mediji neće da izađu iz države”, odnosno redovnog državnog finansiranja.

Svi intervjuisani predstavnici manjinskih zajednica i njihovih medija smatraju da novi *Zakon o javnom informisanju i medijima* nije obezbedio održivo rešenje za medije na manjinskim jezicima koji treba da se privatizuju. Svi oni insistiraju da država mora da obezbedi značajniju finansijsku podršku ovim medijima, ili direktno ili preko nacionalnih saveta. Po mišljenju predsednice Saveta za informisanje Nacionalnog saveta slovačke nacionalne manjine, Ane Jaškove, u najboljem slučaju problem manjinskih medija javiće se ponovo za pet godina kada novi privatni vlasnici – ako ih uopšte bude – budu oslobođeni obaveze da nastave da se bave medijskim poslom u svojim firmama. Ekonomska nestabilnost privatizovanih medija je osnovni razlog zbog kojeg se medijski profesionalci nadaju da će obavezna privatizacija biti ukinuta, kao što se to dogodilo 2007. godine.

Pozitivne ocene otomeda će doći do oslobođenja medija u vlasništvu lokalnih samouprava od političkog uticaja lokalnih vlasti i podizanja produktivnosti i kvaliteta programa kada se oslobode bremena viška zaposlenih, gotovo se nikada ne pominju u izjavama predstavnika nacionalnih saveta, niti medijskih radnika. Predsednik Izvršnog odbora Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), Nedim Sejdinović međutim ističe da su mediji u državnom vlasništvu bili svojevrsna skladišta za kadrove političkih partija, te da obično imaju veliki broj zaposlenih, a mali broj novinara. Po njegovom mišljenju, racionalan novi vlasnik medija bi trebalo da otpusti višak zaposlenih i zaposli veći broj novinara i tako podigne kvalitet produkcije, što može povećati šanse za održivost medija.

2.2

IZAZOVI MEDIJA U VLASNIŠTVU NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Položaj medija na manjinskim jezicima koje su osnovali i njima upravljaju saveti nacionalnih manjina, potpuno se razlikuje od položaja medija u vlasništvu lokalnih samouprava. *Zakon o javnom informisanju i medijima* sačuvao je njihov privilegovani položaj u pogledu sigurnosti finansija. Fondovi koji su na raspolaganju ovim medijima nimalo ne nalikuju grantovima koji se kao državna pomoć daju medijima na jezicima manjina u privatnom vlasništvu. U 2015. godini, Pokrajinski sekretarijat za kulturu i javno informisanje je iz pokrajinskog budžeta subvencionisao 22 medija u vlasništvu nacionalnih saveta sa 294 miliona dinara (2,45 miliona evra). Najveća subvencija dodeljena je dnevnom listu na mađarskom jeziku (85 miliona dinara), dok je svakom od preostalih pet medija dodeljeno po 29-30 miliona dinara (oko 250.000 evra), što je jednako ukupnom iznosu koji je Ministarstvo kulture i informisanja dodelilo za 76 medija za podršku njihovim projektima na manjinskim jezicima.

Zakonska regulativa raspodele subvencija medijima čiji su osnivači nacionalni saveti je nedosledna i nedorečena. Nju uređuje *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* koji je usvojen 2009. godine. Ovaj zakon, koji je već menjan jer je sadržao neke neustavne odredbe, odražava političke nagodbe napravljene 2004. godine kada je pokrajina Vojvodina prenela svoja vlasnička prava nad manjinskim štampanim medijima na nacionalne savete manjina koje dominantno žive u Vojvodini, uz obavezu Pokrajine da ih „finansira iz istih izvora i na osnovu istih normativa“ (Član 116) kao što je bio slučaj kada je ona bila njihov vlasnik. *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* dozvolio je i drugim nacionalnim savetima da posle 2009. godine preuzmu osnivačka i vlasnička prava nad manjinskim medijima, uprkos snažnom protivljenju pobornika medijskih reformi, koji su u ovome prepoznali put za etatizaciju i politizaciju manjinskih medija. Međutim, manjinski saveti sa sedištem izvan Vojvodine nisu uspeli da obezbede finansiranje svojih medija jer ih državna tela nisu finansirala ni pre promene statusa, kao što je to bio slučaj sa onima sa sedištem u Vojvodini. Ovo je razlog što su mediji koje je preuzeo Nacionalni savet bugarske nacionalne manjine, na primer, morali da prestanu sa radom.

Imajući u vidu da *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* odražava nasleđene razlike iz prošlosti u načinu finansiranja medija u vlasništvu nacionalnih saveta, novi *Zakon o javnom informisanju i medijima* produžava nejednake uslove nacionalnih manjina u ostvarivanju prava na informisanje na maternjem jeziku. Koordinacija nacionalnih saveta nacionalnih manjina stoga je u pravu kada od Ministarstva kulture i informisanja zahteva da „ustanovi pravni okvir za finansiranje“ medija čiji su osnivači nacionalni saveti. Međutim, umesto da traži alternativna rešenja koja bi omogućila profesionalnu autonomiju ovih medija, Koordinacija od države zahteva da poveća broj medija koje će finansirati država, te da se u postojeći sistem subvencionisanja uključe još bar po jedan štampani medij kojim upravljaju saveti Albanaca, Bošnjaka, Bugara, Vlaha, Čeha i Slovenaca.

Analiza položaja medija čiji su vlasnici nacionalni saveti ukazuje na brojne negativne aspekte u pogledu odnosa sa osnivačima.¹³ Saveti nacionalnih manjina imaju sva prava, a nimalo obaveza prema medijima čiji su vlasnici. Oni nikome ne polažu računa za trošenje budžetskih sredstava niti za kvalitet i razvoj manjinskih medija. Nisu uspeli da reše nijedan od hroničnih problema ovih medija – slabe tehničke i tehnološke uslove rada, nizak nivo obrazovanja i profesionalizma novinara, malu raznovrsnost sadržaja i nedostatak istraživačkog novinarstva, visoku starosnu dob novinara i nisku motivaciju novinara.¹⁴ I najvažnije, pod upravom manjinskih saveta, umesto da budu

13 Serenčeš, Ž., 'Privatizacija medija u Vojvodini i postprivatizacioni procesi', *Vojvođanski mediji- politički kompromis ili profesionalno izveštavanje*, NDNV, Novi Sad, 2010, str. 7-29.

14 Dubravka Valić Nedeljković. *Mediji nacionalnih manjina u Srbiji/Vojvodini -privatizacija-* (str 5-6), Dostupno na: <http://www.novinarska-skola.org.rs/NNS3/documents/sr/1/sr.pdf>, Pristupljeno 29. maja 2015.

sredstva informisanja manjina, ovi mediji postali su sredstva za ostvarivanje političkih ciljeva saveta manjina.

3 ZAKLJUČCI

Zakon o javnom informisanju i medijima nalaže ukidanje državnog vlasništva u medijima i prestanak davanja budžetskih subvencije medijskim preduzećima. Svim privatizovanim medijima će biti podjednako dostupna državna pomoć u cilju ostvarivanja javnog interesa. Ipak, medijska politika nije dosledna u pogledu medija na manjinskim jezicima. Ona je podlegla pritiscima lidera zajednica nacionalnih manjina koji i dalje stoje iza ideje da su indirektno državno vlasništvo i direktno finansiranje iz bužeta najbolje rešenje za položaj medija na jezicima manjina. Osnovna svrha *Zakona o javnom informisanju i medijima* – onemogućavanje političkog uticaja na medije i zaustavljanje trošenja javnih fondova u cilju realizacije političkih interesa – je tako u potpunosti anulirana u ovom delu medijskog sektora.

Protiveći se privatizaciji, mediji na jezicima manjina u vlasništvu lokalnih samouprava zahtevaju da budu tretirani na isti način kao i mediji koji su u vlasništvu nacionalnih saveta, tj. da budu finansirani obimnim državnim subvencijama umesto da budu prepušteni nesigurnostima tržišta. Uprkos veoma dugom periodu pripreme medijskih zakona (od 2011. do 2014. godine), novi zakonski okvir nije uspeo da razvije sistemsko rešenje za pružanje stručnih, kvalitetnih i relevantnih informacija građanima koji pripadaju nacionalnim manjinama. Manjinskim medijima koji su u procesu privatizacije potrebne su dodatne podsticajne mere koje će osigurati njihov opstanak i zaštićeni položaj, pored onih koje propisuje *Zakon o javnom informisanju i medijima*. Medijima u vlasništvu saveta nacionalnih manjina potrebno je uvođenje mehanizma koji bi onemogućio političko mešanje u njihov svakodnevni rad, a ovu potrebu medijska politika ni na koji način ne dotiče.

Osim toga, novi medijski zakoni ne preciziraju način na koji republički javni servis RTS treba da zadovolji potrebe onih nacionalnih manjina koje nisu obuhvaćene programima koje emituje pokrajinski javni servis RTV. *Zakon o javnim medijskim servisima* iz 2014. godine koji je zamenio prethodni *Zakon o radiodifuziji* (iz 2002. godine), samo ponavlja obaveze javnih servisa u ovoj oblasti. Nabranje ovih obaveza u prethodnom zakonu ipak nije sprečilo RTS da ih svih proteklih godina ignoriše i da obezbedi program samo na romskom jeziku. Implementacija novih zakona nije donela nikakve promene u programu RTS-a, što se u ovoj medijskoj kući opravdava nedostatkom finansijskih sredstava.

Široko protivljenje privatizaciji medija na manjinskim jezicima u manjinskim zajednicama stoga treba videti samo kao odraz dubljih problema u regulaciji

MEDIJSKA POLITIKA NIJE
DOSLEDNA U POGLEDU
MEDIJA NA MANJINSKIM
JEZICIMA. ONA JE
PODLEGLA PRITISCIMA
LIDERA ZAJEDNICA
NACIONALNIH MANJINA
KOJI I DALJE STOJE IZA
IDEJE DA SU INDIREKTNO
DRŽAVNO VLASNIŠTVO I
DIREKTNO FINANSIRANJE
IZ BUŽETA NAJBOLJE
REŠENJE ZA POLOŽAJ
MEDIJA NA JEZICIMA
MANJINA.

položaja nacionalnih manjina. Srbija nema strateški dokument o zaštiti prava nacionalnih manjina. *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* se revidira već dugi niz godina, međutim novi nacrt ovog zakona još nije dovršen. Zakonski okvir koji uređuje kolektivna prava nacionalnih manjina nije usaglašen sa drugim zakonima i međunarodnim dokumentima. U takvom kontekstu ne iznenađuje da prava manjina u oblasti komunikacije nisu razrađena niti su formulisana rešenja za razvoj ovih prava bez diskriminacije među manjinama.

U momentu pisanja ovog izveštaja, nakon što su republičke vlasti donele odluku da produže rok za privatizaciju od 1. jula do 31. oktobra 2015. godine, nije jasno na koji način će se ostvarivati privatizacija medija u vlasništvu lokalnih samouprava. Opstrukcija ovog procesa od strane lokalnih vlasti i medija, zajedno sa snažnom kampanjom protiv privatizacije koju vode saveti nacionalnih manjina, pokazala se dovoljno uspešnom jer je Ministarstvo kulture i informisanja pre odluke o produženju privatizacionog roka mesecima uporno tvrdilo da produžetka neće biti.

4 PREPORUKE

1. Ukoliko se nastavi proces privatizacije medija, Ministarstvo kulture i informisanja u međuvremenu treba da obezbedi primenu zakonskog rešenje za medije koji zbog nedostatka zainteresovanih kupaca neće ući u proces prodaje, a koje predviđa da se vlasništvo nad njima bez nadoknade prevede na zaposlene u datom mediju, prevazilazeći ograničenja vladine uredbe kojom se ovo pravo limitira samo na deo zaposlenih u medijima. Novinarsko vlasništvo medija na manjinskim jezicima može da bude pogodan oblik vlasništva za nezavisnost ovih medija od interesa nekih drugih vlasnika, kao što su privatni preduzetnici ili nacionalni saveti koji imaju sopstvene prioritete. Ono bi pomoglo da se poveća pluralizam medija na manjinskim jezicima i da se manjinskim zajednicama pruže raznovrsna mišljenja o relevantnim događajima.
2. Vlada treba da obezbedi dodatnu finansijsku podršku za privatizovane medije na manjinskim jezicima, kao što su poreske olakšice, kako bi se popravio njihov težak položaj na tržištu zbog ograničene veličine potencijalne publike.
3. Nacionalni saveti nacionalnih manjina treba da podrže medije na jezicima manjina sredstvima iz sopstvenih prihoda i obezbede im logističku potporu.
4. Treba sačiniti novi nacrt *Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina*, uz široko učešće svih zainteresovanih strana. Ovaj zakon treba da obezbedi osnovu za jednake uslove razvoja prava nacionalnih manjina i detaljno opiše prava i obaveze nacionalnih saveta prema medijima čiji su osnivači i vlasnici. Nacionalni saveti treba da budu odgovorni za trošenje javnih sredstava za rad medija na manjinskim jezicima. Odnosi između nacionalnih saveta i zaposlenih u ovim medijima treba da budu uređeni na način koji sprečava uplitanje u novinarsku autonomiju.
5. Čim se ukine finansiranje javnog servisa RTS-a iz državnog budžeta i počne primena finansiranja putem takse, početkom 2016. godine, kako to predviđa *Zakon o javnim medijskim servisima*, uprava RTS-a treba da uvede programe za manjine koje ne uslužuje pokrajinski javni servis RTV. Regulatorno telo treba da sankcioniše odgovornost RTS-a za ispunjavane mandata javnog servisa, koji uključuje emitovanje programa na jezicima manjina.

LITERATURA

- Cvejić, B., "Kašnjenje košta državu bar 100 miliona", *Danas*, 24 June 2015, str. 6.
- Fond za otvoreno društvo, *Informisanje na jezicima nacionalnih manjina*, Beograd, 2007. Dostupno na: http://www.fosserbia.org/view_file.php?file_id=328. Pristupljeno 30. aprila 2015.
- Marko, D., Nikolić, J. i Šinković, N. R., 'Analiza medija na jezicima manjina u Srbiji: Afirmativno i nekritički o sebi, malo o drugima', U: *Manjine i mediji na Zapadnom Balkanu*, Sarajevo, 2012, str. 326–397. Dostupno na: <http://www.mediaonline.ba/ba/pdf.asp?id=505&n=manjine%20i%20mediji%20na%20zapadnom%20balkanu>. Pristupljeno 29. maja 2015.
- Magyar Nemzeti Tanács (2011). *Vajdasági magyar médiastatégia (Medijska strategija za medije na madjarskom jeziku u Vojvodini)*: 2011-2016. Szabadka/Subotica, 2011. Dostupno na: http://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/vajdasagi_magyar_media_startegia.pdf. Pristupljeno 25. juna 2015.
- Otvoreno pismo Koordinacije nacionalnih saveta nacionalnih manjina Republike Srbije Ministru kulture i informisanja Ivanu Tasovcu, Dostupno na: <http://www.novinarska-skola.org.rs/sr/?p=3815>, Pristupljeno 1. jula 2015.
- Serenčeš, Ž., 'Privatizacija medija u Vojvodini i postprivatizacioni procesi', U: *Vojvođanski mediji- politički kompromis ili profesionalno izveštavanje*, NDNV, Novi Sad, 2010, str. 7-29.
- Uredba o prenosu kapitala bez naknade zaposlenima kod izdavača medija, *Službeni glasnik Republike Srbije*, 05 110-3345/2015, Dostupno na: <http://www.slglasnik.info/sr/30-27-03-2015/28583-uredba-o-prenosu-kapitala-bez-naknade-zaposlenima-kod-izdavaca-medija.html>. Pristupljeno 1. jula 2015.
- Valić Nedeljković, D. (ur.), *Mediji o svakodnevicu*, Novosadska novinarska škola, Novi Sad, 2008.
- Valić Nedeljković, D., "Križa štampe na jezicima nacionalnih manjina zapadnog Balkana – kulturološke konsekvence", *Medijski dijalozi – časopis za istraživanje medija i društva* 16 (6), 2013, str. 297–317.
- Valić Nedeljković, D., 'What are national minority media?', U: *Information in Minority Languages in the Western Balkans: Freedom, Access, Marginalization*, Media-plan Institute, Sarajevo, 2013, str. 45-61.
- Valić Nedeljković, D., *Mediji nacionalnih manjina u Srbiji/Vojvodini -privatizacija-*. Dostupno na: <http://www.novinarska-skola.org.rs/nns3/documents/sr/1/sr.pdf>. Pristupljeno 29. maja 2015.
- 'Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina', *Službeni glasnik Republike Srbije*, No. 72/2009, 20/2014 - odluka usi 55/2014.
- 'Zakon o javnom informisanju i medijima', *Službeni glasnik RS*, No. 83/2014.
- 'Zakon o javnim medijskim servisima', *Službeni glasnik RS*, No. 83/2014.
- 'Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina', *Službeni list SRJ*, No. 11/2002.

LISTA INTERVJUA

Saša Mirković, Državni sekretar u
Ministarstvu kulture i informisanja, 6. maj
2015.

Dragan Traparić, predstavnik Pokrajinskog
sekretarijata za kulturu i javno
informisanje, 19. mart 2015.

Ivan Paligorić, predstavnik Agencije za
privatizaciju, 6. maj 2015.

Ana Mkanova Tomanova, predsednica
Koordinacije nacionalnih saveta
nacionalnih manjina i predsednica
Nacionalnog saveta slovačke nacionalne
manjine, 15. maj 2015.

Ana Jaškova, predsednica Odbora za
informisanje Nacionalnog saveta
slovačke nacionalne manjine, 5. april
2015.

Olgica Veličkov, predsednica Odbora za
informisanje Nacionalnog saveta
bugarske nacionalne manjine, 6. maj
2015.

Slaviša Milanov, predstavnik RTV Caribrod, 5.
maj 2015.

Nedim Sejdinović, Predsednik izvršnog
odбора Nezavisnog društva novinara
Vojvodine (NDNV), 21. april 2015.

AUTORKE IZVEŠTAJA:

JOVANKA MATIĆ stekla je zvanje doktora nauka u oblasti komunikologije na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Angažovana je kao istraživačica na Institutu društvenih nauka u Beogradu.

DUBRAVKA VALIĆ NEDELJKOVIĆ stekla je zvanje doktora nauka u oblasti lingvistike na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Redovna je profesorka na odseku za medijske studije na Filozofskom fakultetu, Univerziteta u Novom Sadu i predsednica Upravnog odbora Novosadske novinarske škole.

Izveštaj je sačinjen u
okviru projekta Medijska
opservatorija Jugoistočne
Evrope, [http://www.
mediaobservatory.net](http://www.mediaobservatory.net).

Ovaj izveštaj nastao je uz finansijsku podršku Fondacije
za otvoreno društvo u okviru Programa za nezavisno
novinarstvo, kao i Evropske unije. Za sadržaj ovog izveštaja
isključivu odgovornost snose Novosadska novinarska škola
i autori i on ni na koji način ne odražava stavove Evropske
unije.

AUTORKE IZVEŠTAJA Jovanka Matic i Dubravka
Valić Nedeljković UREDNICA Brankica Petković
ASISTENTKINJA Jovana Mihajlović Trbovc IZDAVAČ
Novosadska Novinarska škola, Daničićeva 3, Novi Sad
DIZAJN DAK, Ljubljana, 2015

MONITORING PRIMENE NOVIH
MEDIJSKIH ZAKONA U SRBIJI

PRIVATIZACIJA MEDIJA NA JEZICIMA
MANJINA: ŠANSA ILI NESTANAK?